

(6) Čína a Západ II. (20. století)

Májové hnutí (ca 1915-1925)

- název podle událostí 4. května 1919

五四運動/五四运动	wūsi yùndòng	Májové hnutí
新文化運動	xīn wénhuà yùndòng	Hnutí za novou kulturu
新文學運動	xīn wénxué yùndòng	Hnutí za novou literaturu
新青年	xīn qīngnián	Nové mládí

Chen Duxiu (1880-1942)

V mládí jsem studoval osmičlenné eseje a vykládal starou nauku. Pokaždé jsem s odporem hleděl na učence, kteří se zabývali evropskými jazyky a debatovali o novém učení. Považoval jsem je všechny za otroky cizích pánů, za něco v naší kultuře zcela nepřijatelného. Později jsem se seznámil se spisy Kchang Youweie a jeho žáka Liang Qichaoa. Teprve tehdy se mi otevřely obzory cizích politických a náboženských nauk, tehdy jsem náhle prozřel a jasně pochopil, že staré je bludem a nové pravdou. Pokud jsem až dodnes nabyl nějakých vědomostí o světě, pak prvotní popud vzešel od Kchang Youweie a Liang Qichaoa.

Pulsem moderního života je ekonomika a fundamentálním principem ekonomické produkce je nezávislost jednotlivce. Její vliv proniká etikou společnosti. [...] V Číně konfuciáni založili své učení na etických normách. Synové a manželky nedisponují ani osobní individualitou, ani osobním vlastnictvím. Otcové a starší bratři vychovávají syny a mladší bratry, kteří je na oplátku podporují. Jak se říká v Knize obřadů: „Když ještě rodiče žijí, syn se neodvažuje považovat svou osobu ani svůj majetek za své vlastnictví. Něco takového naprosto není cesta osobní nezávislosti. [...]

Ve všech moderních ústavních státech jsou politické strany. Ti, kdo se angažují v aktivitách některé politické strany, vyjadřují tím ducha nezávislého přesvědčení. Jdou svou vlastní cestou a nemusejí souhlasit s otci a manželky. Avšak lidé svázaní konfuciánským učením o synovské oddanosti a poslušnosti, [...] jak by mohli zformovat vlastní politickou stranu a dělat vlastní rozhodnutí?

Mr. Science a Mr. Democracy

Pouze tito dva džentlemani mohou zachránit Čínu před politickou, morální, akademickou a intelektuální temnotou, v níž se nyní nachází

- „zachránit národ“ (heslo naplňované mnoha významy)

Liang Shuming (1893–1988)

- tradicionalista, konfucianismus jako základ obrody Číny i celého světa

Existují tři způsoby vedení lidského života: 1) jít kupředu; 2) dosažení harmonie, syntézy a středu; 3) jít zpět. Základem ducha čínské kultury je harmonie a uměřenost v myšlenkách a tužbách, zatímco duchem indické civilizace je jít zpět a duchem Západu je jít kupředu. Obecně vzato jsou lidé ze Západu příliš silní a vitální pokud jde o jejich mysl a intelekt. Kvůli tomu trpí spirituálně – to je nepopíratelný fakt aspoň od 19. století.

Porovnejme stručně Čínu a Západ: 1) materiální stránkou Západu je ovládnutí přírody – to v Číně není; 2) intelektuální stránkou Západu jsou vědecké metody – to v Číně rovněž není. 3) sociální stránkou Západu je demokracie – ani to v Číně není. To jasně ukazuje, že cesta Západu je jiná než cesta Číny – cestou Číny je dosažení středu.

(Indie – příliš spirituální; Západ – příliš intelektuální a materialistický; Čína – střed)

Jaký postoj bychom měli my Číňané nyní zaujmout? 1) Musíme kompletně odmítnout indický postoj; 2) Musíme přijmout západní kulturu jako celek (včetně ovládnutí přírody, vědy a demokracie), avšak udělat zásadní změny. Musíme změnit západní postoj, posunout ho od intelektu k intuici. 3) Musíme obnovit náš vlastní čínský postoj, avšak kriticky.

Osvícenství a sekularismus, pozitivismus – základní složky západní inspirace; přesvědčení, že rozum může odkrýt řád, který stojí v základech zdánlivého chaosu společenského i materiálního světa

→ osvícenská racionalita jako náhrada za konfucianismus; 理

→ příbuznost osvícenství a neokonfucianismu v přesvědčení, že “rozum může odkrýt řád”

Srovnání: případ Japonska

moderní čínská literatura

Liang Qichao:

Pokud chce člověk napravit národ, musí nejprve napravit beletrii. Pokud chce napravit náboženství, musí nejprve napravit beletrii. Pokud chce napravit politiku, musí nejprve napravit beletrii. Pokud chce napravit společenské zvyky, musí nejprve napravit beletrii. Pokud chce napravit vzdělanost a umění, musí nejprve napravit beletrii. Dokonce i pokud chce napravit lidskou mysl a přetvořit její charakter, musí nejprve napravit beletrii. Proč je tomu tak? Protože beletrie má mocný vliv na způsoby lidí.

→ přesvědčení o nezastupitelné reformní/revoluční roli literatury (zásadní vliv na formování lidské osobnosti)

→ „od literární revoluce k revoluční literatuře“:

Mao Zedong:

Literatura a umění musí sloužit výhradně lidovým masám. Literární díla musí být psána z pohledu proletariátu. Zde se naskytá otázka zvyšování úrovně literárních a uměleckých děl versus jejich zpřístupnění masám (tzn. co nejjednodušší a nejpřímější vyjádření klíčových myšlenek). Je nutné citlivě vyvážit obě kritéria. Spisovatelé a umělci musí mít stále na zřeteli, že literatura a umění musí vycházet ze života lidu. Jejich zdrojem je skutečný život a prvořadým úkolem je vytvořit literaturu srozumitelnou širokým masám. Je třeba vycházet z tohoto základu, teprve poté je možné začít úroveň postupně zvyšovat.

moderní čínská filozofie

Fung Yu-lan (1895-1990):

Místo, které v čínské kultuře zaujímala filozofie, je srovnatelné s rolí náboženství v jiných kulturách. V Číně byla filozofie zájmem každého vzdělaného člověka. Ve starých dobách, pokud měl člověk nějaké vzdělání, první, co studoval, byla filozofie. [...] Číňané, ve srovnání s jinými kulturami, neměli velký zájem o náboženství, protože jejich hlavním zájmem byla filozofie. Číňané nejsou náboženští, neboť jsou filozofičtí. [...] Veškerou touhu po tom, co je za viditelným světem, uspokojovali skrze filozofii.

Čínská filozofie [...], pokud jde o metodologii v západním smyslu, zaujímá ve srovnání s filozofií Západu nebo Indie velmi skromnou pozici. [...] Většina čínských filozofických škol učila metodu, jež se nazývá „světectví uvnitř a královskost navenek“ (nei sheng wai wang). „Světcem uvnitř“ je ten, kdo rozvinul ve své osobnosti charizmatickou sílu/ctnost (de). „Králem navenek“ je ten, kdo dosáhl velkých úspěchů ve světě. Nejvyšším ideálem pro člověka je mít zároveň charizmatickou sílu světce a úspěchy vládce, a tak dosáhnout toho, co se nazývá král-světce, nebo – podle Platóna – král-filozof.

[...] Čínská filozofie [...] kvůli svému důrazu na metodu „světectví uvnitř“ se hluboce věnovala metodám sebekultivace, neboli metodě „vedení studia“. V tomto ohledu Čína skutečně může nabídnout velký příspěvek.

- hnutí Nového konfucianismu (*xin ruxue* 新儒学)